НИКОЛАЙ МОЛЧАНОВ

ГЕНЕРАЛ ДЬО ГОЛ

Превел от руски език
ЛЮБЕН ВЕЛЧЕВ

ИЗДАТЕЛСТВО
НА ОТЕЧЕСТВЕНИЯ ФРОНТ
СОФИЯ, 1985

„ОРЛЕТО“

В късната есен на 1900 г. по една от алеите на Люксембургската градина покрай студените статуи и вече оголените дървета вървял висок, малко попрегърбен, с прошарена коса мъж, целият в черно. Преподавателят по философия в колежа на йезуитите на ул. „Вожирар“ Анри дьо Гол от време на време хвърлял ту суров, ту мек поглед на сина си Шарл, който крачел редом с него и в този ден навършвал десет години. Те се връщали от театъра на Сара Бернар. Момчето било дочакало най-после обещания подарък, в ръцете си то държало програмата на „Орлето“, пиеса от Едмон Ростан. През последните месеци Шарл бил чувал толкова много за него! За Ростан говорели, че стига да поиска, може да стане и крал на Франция, токова голяма била славата му!

Тя засияла още преди три години, след постановката на знаменитата му героична комедия „Сирано дьо Бержерак“. Ростан възкресил старинното изкуство на стихотворната романтична драма. Неговият главен герой Сирано карал зрителите да плачат и да се смеят едновременно. Смелият, благороден и остроумен гасконец със смешен огромен нос като че ли въплъщавал най-добрите качества на типичния французин. Новата пиеса „Орлето“ била несравнимо по-слаба. Злочестата съдба на Наполеоновия син, така наречения Римски крал, оказал се след падането на императора пленник на австрийския кралски двор, изобщо малко подхождала за изобразяване в пиеса. Ростан неволно потвърдил Наполеоновите думи, че от великото до смешното има една крачка. В „Орлето“ трагедията се смесвала с евтината оперета и въпреки блестящите александрийски стихове, великолепната игра на актьорите и пищната постановка на пиесата се получила банална мелодрама. И все пак „Орлето“ затъмнявала успеха на действително забележителната пиеса „Сирано дьо Бержерак“ и произвеждала фурор.

Впрочем пиесите, както и книгите имат своя съдба в зависимост от вкусовете на читателя или зрителя!

А в дните, когато започвал новият век, французите се оказали необикновено възприемчиви към натруфената реторика на тема Родина, Величие, Франция. Щом станело дума за унижаване на националната светиня, за името на Наполеон, а тъкмо за това напомня Ростан в „Орлето", възмутеното патриотично чувство достигало до екстаз. Вече тридесет години французите болезнено преживявали позора от поражението във Френско-пруската война от 1870—1871 година. Франция изпитала тежката мъка на победените: отнели ѝ Елзас и част от Лотарингия и я принудили да плати огромна петмилиардна контрибуция. На Франция, както заявил Бисмарк, оставили само очите, за да оплаква своето нещастие...

Тридесетте години не само не отслабили чувството на унижение, но го и превърнали в жажда за отмъщение. Франция отново станала силна. На Световното парижко изложение през 1900 г. тя демонстрирала своите богатства, постижения и таланти. Сега болката от старите рани станала непоносима. Французите нищо не били забравили. Статуята на заграбения от врага Страсбург на площад Конкорд постоянно била покрита с траурен креп, а подножието ѝ тънело в цветя. Духът на реванш, който съзрявал застрашително, се изразявал в най-неочаквани прояви. Станали модни матроските барети за момчета с надписи като „Отмъстителят", „Безстрашният", „Неукротимият". Такъв златен надпис украсявал и главата на десетгодишния Шарл дьо Гол, който се връщал от представлението на „Орлето" като насън: до такава степен го била разтърсила пиесата. Погледът му блуждаел някъде встрани, а в ушите му не стихвали великолепните, звънтящи стихове на Ростан. Тирадите на стария Наполеонов войник Фламбо, страданията на нещастния „светлокос Бонапарт", който играел на сцената на войници, любимо занимание и на малкия Шарл — всичко това го вълнувало. Думите на сина на Наполеон отеквали в съзнанието на детето като звучно ехо: „О, царствена слава! Императорски трон, порфира и орли!" Очите се изпълвали със сълзи, когато той си спомнял ранната смърт на Римския крал, напуснал този свят със звънливата фраза: „По-скоро кон, при татко трябва аз да отлетя..."

С една дума Ростан напълно и за дълго време завладял

сърцето на Дьо Гол. Навярно не напразно майка му навивала и вчесвала къдриците му като на Римския крал, а около тънката си шия обикновено носел силно колосана якичка, подобна на якичката, с която великият актьор Коклен изпълнявал ролята на Сирано.

Наистина тогава всички френски деца, растящи в атмосферата на националистична психоза, лесно се поддавали на обаянието на барабанния грохот, топовната канонада, святкането на оръжия и трептенето на бойните знамена. Но младият Шарл дьо Гол се оказал особено възприемчив към цялата тази патриотична бутафория. Култът към възторжения патриотизъм, към старите традиции, към страстната национална гордост напълно царял в семейството, където той се възпитавал. Тук често с тъга говорели за поражението на Франция във Френско-пруската война.

За цял живот Шарл дьо Гол ще запомни разказа на майка си за отчаянието, което тя изпитала веднъж в детството си, когато видяла родителите си да плачат горчиво при вестта за капитулацията през 1870 г. на армията на маршал Базен. За горестните дни на поражението особено често напомнял бащата на Шарл, участник в злощастната война. Лейтенантът от подвижната гвардия Анри дьо Гол се сражавал с прусаците, обсадили Париж, и бил ранен в боя около градчето Стен. Той неведнъж водел децата си на бившето бойно поле и им показвал паметника на загиналите, върху който имало изобразен пречупен меч със следната епитафия, която те с вълнение четели: „Мечът на Франция, разбит в доблестните ръце на загиналите, отново ще бъде изкован от потомците."

Анри дьо Гол често разхождал децата по историческите места на Париж и околностите му, разказвайки им из пътя за най-славните епизоди от историята на Франция. У младия Шарл дьо Гол прониква чувството на възторжена патриотична гордост. За най-силните впечатления от детството си след много години той ще напише: „Нищо не поразяваше така силно мен, детето, попаднало в Париж, както символите на нашата слава: катедралата Нотр Дам дьо Пари, обгърната от нощния здрач, Версай в неговото вечерно великолепие, залятата от слънце Триумфална арка, трофейните знамена, които се вееха под сводовете на Двореца на инвалидите."

Анри дьо Гол показвал на децата историческите паметници

по същия начин, по който им давал да се допрат до военния му медал от 1870 година. Нали тези паметници също били нещо като семейна гордост. Още в ранното си детство Шарл дьо Гол научил, че неговите прадеди в продължение на векове са помагали на кралете „да създават" Франция.

Далеч не всеки от неговите връстници, които произхождали от старата френска аристокрация, можел да се похвали, че още през 1210 г. славният крал Филип Огюст подарил на Ришар дьо Гол ленно владение в Елбеже. Особено забележима диря бил оставил участникът в Стогодишната война, храбрият шовалие месир[1] Жан дьо Гол, управител на Орлеан. През 1406 г. с отред арбалетчици той преминава през Сена и щурмува Шарантон, през 1413 г. кралят му възлага да защищава вратите на Сен Дьони, които били обсадени от Бургундския херцог, а след две години участвува в знаменитото сражение при Азенкур, което завършва с поражение за французите. Когато англичаните завладяват Нормандия, предлагат на Жан дьо Гол да премине на служба при английския крал. Подобно на своя далечен потомък той отказва да стане колаборационист, загубва своите владения и се установява в Бургундия. Кралят на Франция го възнаграждава за верността му и му дава владение в Кюзери...

Върху генеалогичното дърво на рода Дьо Гол израстват нови клонки и по страниците на историята се споменава ту за един, ту за друг представител, който носел име, толкова съзвучно с названието на древна Галия, върху чиято земя възникнала Франция. Към началото на XVIII в. прадедите на Шарл дьо Гол се превръщат от представители на „дворянството на шпагата" в „аристокрация на мантията". Наместници, съветници в парламентите и съдебните учреждения, адвокати, прокурори се сменят един след друг в родовия списък.

Но ето, настъпва Великата френска революция и съветникът на парижкия парламент Жан-Батист-Филип дьо Гол, както и всички дворяни във Франция, чувствува върху себе си нейната желязна ръка. Той е разорен, а при Конвента хвърлен в затвора. Контрареволюционният преврат на 9-и термидор го спасява, на другия ден той е вече на свобода, а после постепенно се

---

[1]Шовалие месир — рицар-месир (месир — почетна титла, чин за отличие и титла на благородници) — (Б. пр.)

приспособява към новите времена. Към края на управлението на Наполеон той става директор на военната поща на Великата армия. А неговият син Жюлиен Филип дьо Гол съединява вече доста позасъхналите клонки на дворянския род с промишлената северна буржоазия. Той се оженва за Жозефин Мейо — дъщеря на собственици на тютюнева фабрика в Дюнкерк. Тя имала, макар и по-скромен, но все пак приличен списък от прадеди. Един от рода Мейо през XVIII в. строил укрепленията на Лил по заповед на Вобан.

Двата изчезващи рода — единият аристократичен, а другият буржоазен — дали не съвсем обикновени летораслИ, които можем да наречем консервативна интелигенция. Жюлиен Филип дьо Гол оставил след себе си няколко исторически съчинения, например „Нова история на Париж и неговите околности" или „Животоописание на пейзажиста г. Бидо". Но особено активна духовна дейност развила бабата на Шарл — Жозефин Мейо. Тя написала много книги, по-специално биография на Шатобриан, чийто поклонник ще стане нейният знаменит внук. Издавала също и списанието „Семейна кореспонденция". Ревностна католичка, тя въпреки това проявявала необикновена широта във възгледите си. В своето списание Жозефин напечатала одобрителни коментарии към някои съчинения на социалиста Прудон и дори произведения на бъдещия комунар Жюл Валес.

В семейството се родили трима синове. Шарл станал историк и написал съчинението „Келтите през XIX век". Вторият син — Жюл, също се отдал на науката, но на съвсем друга наука. Той придобил известност като ентомолог със своя „Каталог на ципокрилите във Франция", в който описал 5000 вида оси и пчели. Съдбата на третия син — Анри, който се родил през 1848 г., най-напред била неопределена. Участник във войната с Прусия, приет във военно-инженерното политехническо училище, той се отказал от офицерската кариера и предпочел длъжността на дребен чиновник в префектурата на департамента Сена. Тук той също не се застоял — подал си оставката в знак на протест против несправедливото отношение към един негов колега. В края на краищата станал преподавател в „свободно" религиозно училище — преподавал литература, философия и математика на учениците от йезуитския колеж „Непорочно зачатие" на ул. „Вожирар".

През 1886 г. Анри дьо Гол се оженил за своята братовчедка Жан Мейо — така родът Дьо Гол още повече се сродил с промишлената буржоазия на Севера. На 22 ноември 1890 г. на съпрузите се ражда втори син. Докато първия те нарекли Ксавие, на втория сполучливо се паднало звучното име Шарл, твърде подходящо за бъдещия политически деец. Той се появил на този свят в строга двуетажна градска къща в солидния буржоазен квартал на Лил, далеч от неговите шумни промишлени райони. Но не е необходимо специално да се спираме върху описанието на Лил — семейството живеело в Париж и двамата големи синове се родили тук само защото госпожа Дьо Гол желаела да роди в дома на своята майка.

Мнозина смятали, че Шарл дьо Гол по своя характер бил като портрет на майка си: същата чувствителност, скрита под ледената маска на невъзмутимост, същият темперамент, в който се смесвали уравновесеност и нервност, същата внезапна избухливост. Що се отнася до светогледа, културата, начина на мислене, той явно бил син на своя баща. Разбира се, всичките тези прояви на наследственост са тъмна работа и напомнят за водените от памтивека разговори за това, от кого от двамата синът е наследил цвета на очите, формата на носа или походката си. Важното е да се възстанови духовната атмосфера, в която е раснал и се е възпитал новопоявилият се в живота човек.

Северна Франция, откъдето води своя произход семейството на Шарл дьо Гол, винаги се е смятала за център на националнизма, съчетан с католицизма. Но църквата имала тук малко по-друго влияние, отколкото например в западните райони на Франция, където много неща били застинали във формите си от феодалните времена. На север католиците били склонни повече да се вслушват в новите веяния. Това в известна степен било свойствено и за част от промишлената буржоазия в северните департаменти. Тук, близо до кръстопътя на главните европейски търговски пътища и промишлени райони, не можело да се издържа на конкуренцията без голяма предприемчивост, без приспособяване към новите обстоятелства и изисквания на пазара и, естествено, без икономия и неуморен труд. Северът бил главното средоточие на деловата енергия на тогавашната френска буржоазия, което се отразявало в целия ѝ пуритански облик, в начина на живот и в нравите ѝ.

Аристокрацията тук, за разлика от Юга и Запада, била посъвременна, особено близка до новата буржоазия. При това сред населението на северните области растял броят на работниците, които по своему принуждавали местната буржоазия да се съобразява с изискванията на времето. Що се отнася до националнзма, неговото силно влияние се обяснява с това, че в продължение на векове този район на Франция е бил бойно поле и път за вражески нахлувания.

Изобщо атмосферата на човешките отношения, битът и нравите на Севера се отличавали със значително по-суров колорит, отколкото в средиземноморския юг, в Лангдок или Прованс. Още Балзак е писал, че характерът на хората, родени по тези места, се изразява „с две думи: търпение и добросъвестност..., които правят нравите на страната също така скучни, каквито са и нейните широки равнини, каквото е и нейното мрачно небе". Но да оставим Севера, защото Шарл дьо Гол още като дете бил заведен в Париж, а няколко поколения негови прадеди по линията на баща му били парижани.

Жан дьо Гол, твърде набожна, поддържала в дома живот, изпълнен с благочестие. Добра жена и грижовна майка, тя била властна и непримирима по отношение на религията и нравите. Също като нея бил и мъжът ѝ — не току-така той бил преподавател в религиозно учебно заведение. Като оставим настрана задължителното посещаване на църковните служби, нищо друго не се правело без молитва. Тъгата по миналото и особено по монархията, надеждите за чието възстановяване безнадеждно рухнали, отчуждавала до известна степен семейството от окръжаващия го живот. Четиринадесети юли — денят на превземането на Бастилията — почти не се признавал за законен празник. За национален празник смятали повече деня на Жан д'Арк.

Събитията от политическия живот срещали одобрение само в случай че ставало дума за някакъв намек да се възроди „истинското величие" на Франция. Родителите на Шарл приели с възторг пристигането в Париж през 1896 г. на руския император Николай II. Съюзът с Русия обещавал успех в назрялата война с Германия. В Париж поне външно се възродила монархическата атмосфера с изпълняването на разните официални церемонии, като тържественото полагане на основния камък на моста „Александър III". Семейството не пропускало

военните паради на хиподрома в Лоншан, за да се любува на стройните редици на войниците, които със своя вид напомняли миналата войнска слава. Наистина Анри дьо Гол, който наричал себе си „тъгуващ монархист", би предпочел да вижда не трицветните републикански знамена, а кралските лилии на бял фон. Само два института във френското общество се смятали в семейството на Анри дьо Гол достойни за всякакво уважение и доверие — армията и църквата. Но с много голяма мъка то следяло ожесточената борба против тези стълбове на хилядогодишната история на Франция. Последното десетилетие на XIX в. било изпълнено с непримирими разпри, в центъра на които се оказало прочутото „дело Драйфус". Съдбата на невинно осъдения за мним шпионаж офицер-евреин възмутила съвестта на Франция. Страната се оказала на ръба на гражданската война. Разкрила се гнусна верига от фалшификации, лъжи и мошеничества, към които прибягвала върхушката на френската армия, за да спаси престижа си в позорното за нея „дело Драйфус".

Родителите на Шарл дьо Гол били наранени в своите най-съкровени чувства: обожаваната от тях армия, тази национална светиня, се покрила с калта на невиждан позор. Оказала се опетнена и самата света апостолска църква, която застанала на страната на кликата, скалъпила толкова нелепо „делото Драйфус", за да разгроми ненавистната ѝ Република. Престъпните машинации на военщината и клерикалите убедително и безстрашно били разобличени от Жан Жорес и Емил Зола. Но хората с консервативни убеждения въпреки очевидните факти обикновено заставали все пак на страната на антидрайфусовците. И именно тук се проявили благородството и интелектуалната честност на Анри дьо Гол. Той не само смятал Драйфус за невинен, но дори открито заявил това в службата си. И то къде? В йезуитския колеж! Това сериозно навредило на неговата кариера.

Впрочем родителите на Шарл въпреки всичко запазили непоколебими своите консервативни убеждения, националистична гордост, монархически мечти и клерикални симпатии. Те само се затваряли в самотата си, убеждавайки се още веднъж, че всичко, с което може да се гордее семейството, е свързано с миналото на Франция, с нейната история.

От ранно детство на Шарл се внушавало, че по волята на

щастливия случай той е продължител на така славното в миналото, а сега увяхнало генеалогично дърво на рода Дьо Гол.

Естествено всеки път ставало дума за Стогодишната война и за събития, подобни на нея. На децата внушавали, че хора от такъв произход никога не трябва да изменят на своята историческа мисия, която ги предопределя да пазят високия духовен облик на нацията и да бъдат опора на патриотизма и католическата вяра. Ето към какво се свеждало семейното възпитание на бъдещия генерал! Той осъзнал рано своята принадлежност към истинския елит, призван от бога да бъде солта на земята и да образува ядрото на избраните носители на френския дух. Разбира се, признавали се и заслугите на промишлената и търговската буржоазия, обаче се подчертавало неизмеримото превъзходство над този разряд хора, обречени на вечната еснафска гонитба на пари.

Изглежда тук е изворът на това, че Дьо Гол никога, до края на дните си, не признавал принадлежността си към буржоазията. Избързвайки, ще припомним думи, казани от него през 1962 г.: „Буржоа? Аз никога не съм бил буржоа. Буржоазията е богатство, стремеж към доходи, към собственост. Семейството ми и аз винаги сме били бедни... Никога не съм се чувствувал свързан с интересите и стремежите на тази класа."

Както и по-нататък ще имаме възможност да се убедим, генерал дьо Гол имал твърде своеобразна представа за класовата структура на обществото.

Да се върнем обаче към дните на неговото крехко детство, когато му внушавали, че принадлежи не толкова към буржоазната класа, колкото към най-видната, най-висшата обществена група — аристокрацията, при това към нейната особена, избрана каста, която не просто се е сражавала за краля, а притежава и знания, право да съди, да управлява, да просвещава, да поучава хората. Той придобивал не само обикновеното гордо съзнание на аристократ, а и особено патрицианско чувство. С него винаги са се отличавали представителите на наследствената магистратура, на потомствената аристокрация, към която принадлежали много от прадедите на Шарл дьо Гол.

Естествено, сама по себе си благородническата приставка „дьо" вече практически малко важела. Още повече че — както казвали някога във Франция — „няма сеньор без земя". А семейството нямало земя и богатства, ако не се смятало мал-

което семейно владение Ла Лижери в областта Дордон, където децата прекарвали лятото. Но съзнанието за благороден произход психологически води дотам, че човек желае да бъде знатен и се стреми към властта. Той се прониква от чувство за превъзходство над другите и инстинктивно придобива някаква важност в езика и маниерите си. Така било и с Дьо Гол, макар че не се кичел открито със своята знатност, защото родителите му наред с всичко друго му дали добро възпитание и той придобил, макар и по свой начин, добри маниери, добър вкус и добър тон.

Още в ранно детство в неговото поведение понякога се появявали признаци на вяра в собствената му особена съдба. Веднъж десетгодишният Шарл, както всички момчета на неговата възраст, се плъзгал по перилата на стълбата, но не запазил равновесие, паднал и силно се ударил. Вдигнали го и съчувствено го попитали: „Изплаши ли се?“ „Да се изплаша? — гордо отговорил той. — Нали съм се родил под щастлива звезда!“.

Момчето много рано проявило не особено общителен характер. Никой не го смятал за простодушно, а още по-малко за послушно. С наведени очи лицето му изразявало някаква надменност, а когато гледало напред, свъсеният му поглед на едни се струвал решителен, на други — високомерен. Понякога то потъвало в дълго мрачно мълчание. Но твърде често бивало пъргаво и закачливо, буйно и рязко. Със страстно увлечение Шарл устройвал игра на война със селските хлапета. В стаята на братята си той вдигал непоносим шум, предизвиквал безредно сбиване с книги, тетрадки и играчки. „Щом се появи Шарл — казвали в семейството, — спокойствието изчезва.“

Майка му се надявала на училището. През 1901 г. Шарл започнал да учи в йезуитския колеж на ул. „Вожирар“. Йезуитите се славели с изкуството да внушават уважение към свещения принцип на властта и да възпитават безпрекословно послушание. Пасивното подчинение е най-висшата от всички християнски добродетели и най-голямата заслуга пред бога. И йезуитите посвещавали главните си усилия за развитието на тази добродетел. Ръководейки се от учението на Сен Бернар, те изисквали безпрекословно подчинение на всички заповеди отгоре, дори ако тези заповеди се окажат отвратителни и ужасни. Да се разсъждава за целесъобразността или справедли-

востта на заповедите е тежък грях. „Като труп в ръцете на началството“ — такъв трябва да бъде слугата на църквата съгласно учението на Игнатий Лойола, основател на Ордена на йезуитите.

Всичко, което навеждало на противоположни идеи и дух, естествено решително се отхвърляло. Преподавателите в колежа „Непорочно зачатие“ сурово хулели Реформацията във всичките ѝ прояви и особено XVIII век — века на Френското просвещение. Русо, Волтер, енциклопедистите се осъждали безусловно. Пък и как можело да бъде другояче, щом например Монтескьо в знаменитата си книга „Духът на законите“ подкопавал из корен доктрината за пасивно подчинение? „Абсолютното подчинение — писал великият мислител — предполага невежеството на оня, който се подчинява, но то предполага също така невежеството и на оня, който заповядва.“

С особено яростни проклятия йезуитите се нахвърляли срещу Великата френска революция и нейните дейци. Ето какво можели да прочетат децата в своите учебници: „Дантон е бил твърде уродлив. Той приличал на разярен булдог. Бил жесток и безчестен“; „Марат бил ужасна личност. Казват, че приличал на жаба...“; „Робеспиер страдал от безумна гордост. Той винаги смятал себе си за прав и искал да наказва със смърт всички, които не мислели като него.“

Понятно е защо тъкмо в ония години, когато Шарл дьо Гол се учел в йезуитския колеж, републиканците, демократите и социалистите във Франция упорито искали да бъде приет закон, който да забрани на религиозните конгрегации, особено на йезуитите, да обучават децата, да ги възпитават като врагове на Републиката, демокрацията и прогреса.

Но всичко това става в друг свят, от който младият Шарл дьо Гол здраво е ограден с идеите, усвоени в семейството и в училището. Твърде много неща извън стените на дома и на колежа за него са съвсем непонятни, чужди и необясними. И макар че младият му ум се развива и започва да разбира, а духовният му хоризонт се разширява, това си остава така за дълго. Устойчивостта, непоклатимостта на веднъж придобитите представи е една от важните особености на неговата личност. Ето защо се налага да проследим процеса на формиране светогледа на младия Дьо Гол.

Отците йезуити не постигнали успехи в обуздаването на

характера на Шарл. Надеждите, че колежът ще го научи на ред, ще го смири и дисциплинира, не се оправдали. Момчето проявило твърде неподатлива натура. Не че отхвърляло дълбоко консервативната, по-точно — реакционната идейна същност на образованието, давано от йезуитския колеж. Той просто не познавал друг идеен свят и не можел дори да си представи друга възможна алтернатива на онова изтънчено мракобесие, което йезуитите представяли за божествено откровение. Не предизвиквала протест и религиозната страна на живота в училището — задължителните литургии, молитвите преди и след занятията, заниманията с апологетика, катехизис и други благочестиви „науки" и церемонии. Религията вече станала за него навик, той я бил възприел с майчиното си мляко и без да проявява фанатизъм във вярата си, изпълнявал всичко установено, подобно на миенето сутрин.

Работата била там, че системата на дребнава педантична регламентация, необоснована от никаква логика, необходимостта да се подчинява безропотно на всичко, което е предписано, се оказали за него непоносими.

Шарл дьо Гол не можел да стане „труп в ръцете на началството". Неговата природа отхвърляла необходимостта от пасивно подчинение, поне що се отнасяло лично до него. И той ще запази своя характер, който и в най-значителните моменти на живота му ще го подтиква към активно неподчинение, а това именно го и прави забележителен човек.

Шарл се възмущавал от принудителните училищни наредби. Често му изтъквали неговата недисциплинираност, небрежността му в занятията. След много години, вече като президент на Републиката, генералът неочаквано признал на своите внуци и племенници: „В първите класове на училището аз никога не си учех уроците, но на този пример не трябва да се подражава!"

Той не бил мързелив и проявявал изключително прилежание, но само тогава, когато правел това, което му харесвало, което вълнувало въображението му. Например уроците по немски език предизвиквали у него отвращение. Родителите му се опитвали по всевъзможни начини да укротят неговата странна натура. Майка му настоявала той да взема уроци по пиано при мадмоазел Монтей, но резултатът бил повече от посредствен. „Шарл много ме безпокои — казвал често баща му, — много

е способен и ще отиде далеч, но не му стигат умереност и здрав разум... Боже! Направи така, че всичко да бъде добре..."

Впрочем родителските опасения се оказали напразни. Наскоро Шарл започнал да съперничи на по-големия си брат Ксавие, чийто успех постоянно му давали за пример. Природната му надареност се проявила. Освен това семейството възпитавало у него вкус към културата. Той с удоволствие слушал вечер баща си, който четял Расин или Сенека, макар че в онези години предпочитал Ростан. Научил наизуст цялата обемиста пиеса „Сирано дьо Бержерак".

Тронът и олтарът, сабята и ръсилото — това били идеалите, които стояли в центъра на обучението в колежа „Непорочно зачатие". Но на възпитаниците се давали солидни познания по антична и класическа френска литература. Разбира се, усвояването на латинската култура малко спомагало за разбиране на околната действителност. Несъмнено е обаче, че Шарл дьо Гол получил сериозна литературна подготовка върху традиционната класическа основа. За цял живот той ще запази стила на речта и на езика, който е придобил в детството си. Речите му винаги ще се отличават с цицероновски стил, със своеобразен епичен характер, а също така и с краткост, яснота и отчетливост на термините. В съчетание със смелостта на речника и образността на мисленето ще си изработи твърде ефектно и същевременно достъпно за разбиране красноречие.

Вкусът към литературата не само пробужда у него неотслабващата страст към четене, но и стремеж да опита силите си в съблазнителното литературно поприще. Виждайки в едно списание съобщение за литературен конкурс, той пише в стила на Ростан малка пиеса в стихове „Лоша среща". Говорело се, че нейното доста банално съдържание било заимствувано от известния певец Гюстав Надо. Във всеки случай получава първата награда: можел по свой избор или да получи 25 франка, или да отпечата произведението си. Младият автор предпочел произведението му да бъде отпечатано. За негова чест трябва да се отбележи, че по-нататък не се опитвал да пише стихове.

Литературните му наклонности, които се запазили завинаги, все пак отстъпили на втори план пред рано пробудилия се у него интерес към историята. Ако литературата съдействувала на Дьо Гол да си изработи форма, маниер и стил при изра-

зяване на мислите и възгледите си, неговият светоглед се формира главно при изучаване на историята.

Французите изобщо много обичат историята и се гордеят не без основание с великото минало на страната си. Шарл дьо Гол се увличал в изучаване на историята до самозабрава — в празнични дни заради четенето на исторически книги забравял дори игрите, забавите и развлеченията. Тази негова страст се зародила още в семейната среда. В училище историята станала любим предмет на Шарл дьо Гол и той придобил обширни исторически познания. Тези познания обаче били доста едностранчиви, защото в колежа на йезуитите преподаването на история се състояло изключително в изброяване на войни, сражения и описания на действията на пълководци и крале. „Четиридесет крале са създали Франция" — този знаменит принцип определял същността на онази философия на историята, която била внушавана на възпитаниците на колежа. В нея не оставало място за народните маси, за борбите на класите. Над всичко царели божественото провидение и геният на владетелите.

Но дори от това архаично и консервативно изложение на историята Шарл дьо Гол постепенно ще извлече идеята, която му помага да си изработи цялостен светоглед, основан на абсолютния приоритет на националния фактор. Нацията в неговите представи служи като предвечен елемент на живота, съхраняващ се в неприкосновеността под закрилата на изменящата се действителност.

В представите на Дьо Гол времето сякаш тече обратно, към миналото. Разбира се, това е странно разбиране на историята, макар че понякога връщането към миналото може да означава движение напред. Той се проникнал от съзнанието, че висшата цел на историята, нейният смисъл и съдържание е съществуването и укрепването на френската нация. Всичко трябва да служи на величието на Франция. Младият Дьо Гол идва до твърдото убеждение, че на това трябва да бъде подчинен и неговият собствен живот. „Още в колежа той знаеше — ще каже след много години по-малкият му брат Пиер, — че му предстои да спаси Франция..."

Ето така младият човек на XX век усвоявал култура, която се състояла от понятия и представи от XVIII век. Франция, към която били устремени всичките му мисли, в неговото съз-

нание била замразена социална форма, докато в действителност тя през тези години представлявала бурно клокочещ, кипящ котел на ожесточени политически страсти. В първото десетилетие на XX в. отново се засилила класовата борба между буржоазията и пролетариата. Стачките не стихвали. Паважът в промишлените градове на Франция все по-често се обагрял от кръвта на пролетариата. На всички избори неизменно се увеличавал броят на социалистическите депутати в парламента. Левобуржоазните партии, и пред всичко радикалите, завоювали мнозинството в парламента. Десните, клерикалите и монархистите, губели влиянието си. Тези три главни политически течения се сблъсквали в ожесточената си борба за власт. Правителствата бързо се сменяли. Парламентът се превърнал в арена на непрекъснати политически схватки. Нито една от политическите партии не била единна и вътре в самите тях си съперничели левите, десните, умерените и крайните. Това била една от най-драматичните страници в политическата история на Франция, разкъсвана от непримирими класови противоречия.

Спомняйки си годините на младостта, Шарл дьо Гол пише за това време: „Интересуваше ме и същевременно ме възмущаваше драмата, която непрекъснато се разиграваше на арената на политическата борба. Аз се възхищавах от ума, ентусиазма и красноречието на участниците в тази драма. В същото време ме гнетеше обстоятелството, че толкова таланти безсмислено се пропиляват в резултат на политическия хаос и вътрешните разпри, още повече че в началото на XX в. почнаха да се появяват първите предвестници на войната."

Бурният политически живот на Франция се струвал на младия Дьо Гол безсмислен, тъй като за него смисълът на политиката се свеждал само до идеята за единство на нацията, което в действителност съвсем не съответствувало на реалната структура на обществото. Колкото и благотворна да била тази идея при изключителни моменти на външна опасност, тя не можела да отстрани суровата неизбежност от дълбоко разцепление на френската нация на антагонистични социални класи и групи. Дьо Гол винаги с възмущение, при това съвсем искрено, мислел как всичко би било ясно и просто, ако „демоните" на яростните вътрешни раздори и „злият дух" на разногласията не отслабвали Франция! До края на живота си ще

се възмущава от това противоестествено, по негово мнение, положение. Всички прояви на „разногласията", независимо кои са инициаторите им — левите или десните — предизвиквали негодуванието му. Струвало му се, че той запазва политически неутралитет и стои по-горе от разприте. Това било само илюзия. Под знамето на национализма неизменно се проявявали десните. И това толкова близко до сърцето на Дьо Гол знаме го приобщавало с тях. Социалистите провъзгласявали идеята на интернационализма, който се представял на Дьо Гол още в младите години като нещо, което граничи с национална измяна. Така крайната привързаност още от детството към патриотичния идеал на нацията неизменно го водела в десния, консервативния, реакционния лагер. Обаче тя не го завела толкова далеч, за да загуби чувството за реалност. Той не съчувствувал на крайните клерикали и на монархистите, които все още сляпо се надявали, че монархията и всевластието на църквата ще се възстановят. Веднъж майката на Шарл дьо Гол, слушайки как хвалят синовете ѝ, тъжно забелязала: „Искрено казано, аз сама намирам в тях прекрасни качества... Въпреки това те ме карат да страдам... те са републиканци..."

Младият Дьо Гол разбрал рано илюзорния характер на монархическите надежди на родителите си и повярвал в трайността на републиканския строй. Наистина той искал републиката да бъде друга: единна и запазваща традиционните устои в лицето на църквата и армията. С една дума, република, в която би царял „ред". Ето защо никак не го радвали успехите на демократите и републиканците в борбата с клерикалната реакция, още повече, че събитията от такъв характер засягали непосредствено неговата лична съдба.